

Становище

от доц. д-р Кристиан Стоянов Хаджиев, НБУ, Департамент „Администрация и управление“,
професионално направление 3.7 „Администрация и управление“,
научна специалност 05.02.20 „Социално управление“

Относно: дисертационен труд за придобиване на образователна и научна степен
„доктор“ по научна специалност „Организация и управление на извънпроизводствената
сфера“, професионално направление 3.7 Администрация и управление

Автор на дисертационния труд: Ваня Иванова Банкова, докторант на самостоятелна подготовка
Тема на дисертационния труд: Характерни особености, функционални дисбаланси и потенциал за
развитие на селските райони в Република България в контекста на членството в Европейския съюз
Научен ръководител: доц. д-р Юлияна Гълъбинова

Становището е изготвено съобразно Закона за развитие на академичния състав на Република България, Правилника за прилагането на този закон и Наредбата за развитието на академичния състав на НБУ.

1. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Рецензираният дисертационен труд се състои от 221 страници. Изложението е структурирано в увод, три глави, заключение и 9 приложения. Уводът и заключението съответстват на съдържанието на дисертационния труд. Основният текст съдържа 13 таблици, 11 диаграми и 1 фигура и препратки към 9 приложения. В подкрепа на изложението са включени 176 литературни източника (118 на български език и 58 на чужд език), като фокуса е върху българските автори.

Представеният дисертационен труд е посветен на **актуална** в настоящия момент тема за развитието, устойчивостта и жизнеспособността на селските райони в РБългария. Изследваната от докторантката проблематика е значима в контекста на засилващата се глобализация и нарастващите производствени капацитети в световен мащаб. В търсенето на възможности за балансиране между ограничените природни ресурси и желаните икономически резултати докторанта обосновава необходимостта от практическа реализация на концепцията за устойчиво развитие, за да се преодолеят съществените различия между селските и градските райони в почти всички сфери на живота. Детайлният анализ на характерните особености, функционалните дисбаланси и потенциала за развитие на селските райони в България позволяват на докторанта да идентифицира **конкретни инструменти, управленски механизми и средства** за преодоляване на проблемите в тези райони. Предложените **мерки за валоризиране** на потенциала на селските райони в България са изведени и аргументирани и на базата на сравнително изследване по значими икономически и социални показатели на подобни по структура и устройство селски райони в рамките на Европейския съюз (Чехия, Словакия и Унгария). В този контекст съдържащите се в дисертационния труд постановки, идеи и предложения имат и практико-приложен характер.

Дисертационният труд е **балансиран**, разглежданите въпроси са изложени в тяхната логическа последователност и обвързаност, стилът на изложението е научен, техническото оформление е отлично.

Целта и задачите са обвързани и състоятелни и напълно съответстват на темата на дисертационния труд. Правилно е формулиран основния научен проблем, като са определени точно неговите граници. Ясно и конкретно са посочени изследователските задачи, обекта, предмета и основната теза на изследването. Разработена е методика, която е напълно достатъчна за постигане на целите на изследването. Уточнени са понятията и термините, които са използвани в дисертационния труд.

Използваната литература е максимално близка до темата на дисертационния труд и дава достатъчно пълна картина за състоянието на изследвания проблем. Литературните източници са подредени и номерирани съгласно изискванията на възприетите стандарти.

Докторантът е проучил значителен обем литературни източници по темата, цитирал ги е коректно и е направил собствена интерпретация на изложените в тях тези. Дисертационният труд показва, че докторантът познава отлично литературата по темата, която е разработил. Той е извел нерешените проблеми, систематизирал ги е и е направил критичен анализ.

Текстът е сполучливо онагледен с много таблици и фигури, които съществено допринасят за неговото разбиране. Резултатите от научното изследване са изложени ясно, логично и разбираемо.

От казаното дотук стигам до заключението, че пределната яснота на докторанта по посочените по-горе въпроси, е една от предпоставките за високото качество на целия дисертационен труд.

2. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В съответствие с формулираната цел и детайлно изведените задачи е изградена структурата на дисертационния труд.

Уводът на дисертационния труд съдържа всички необходими „реквизити“: убедителна обосновка на проблема и неговата значимост; ясни и точни формулировки на целта и изследователските задачи; на обекта и предмета на изследването; аргументация на избора на изследователски подходи и методи. Идентифицирани са условностите, при които е провеждано самото изследване.

В първа глава докторантът изяснява понятийния апарат и изследванията в научната литература по проблематиката, свързана с развитието на селските райони. В ретроспекция се представя идеята за управление на селските райони, спецификата и финансирането на Общата селскостопанска политика. От първа глава става ясна степената на разработеност на изследователския проблем и се формира теоретичната база, въз основа на който докторантът извежда основната научно-изследователска теза. Изводите, до които достига докторантът са резонни, подкрепени със солидна аргументация. Изследването в първа глава е много задълбочено и представлява необходимата основа за разработване на методологията на емпиричното изследване.

Във втора глава докторантът систематизира характерните черти на селските райони в България на база детайлен исторически анализ на факторите, които моделират развитието на селските райони в България. Представени са и резултатите от сравнителния анализ на развитието на селските райони в Чехия, Словакия, Унгария и България към настоящия момент. Накрая на втора глава, както и на първа глава, са направени съответните конкретни изводи.

В трета глава докторантът прави своеобразен SWOT анализ на развитието на селските райони в България и обосновано генерира алтернативи за бъдещето им. Много полезни за практиката са конкретните предложения на докторанта за промяна на управленския модел, за изработване на целенасочена инвестиционна програма за развитие на селските райони, конкретните мерки за въздействие върху негативните демографски тенденции, мерките за валоризиране на потенциала на селските райони и необходимите промени в националното законодателство, свързано с развитието на селските райони в България. Предложените мерки за валоризиране на потенциала на селските райони дават възможност за последващ анализ и коментари, както и за набелязване на конкретни управленски механизми и средства за преодоляване на проблемите в тези райони.

Като цяло, и в трите съдържателни глави, докторантът показва умения за ясно открояване и аргументирана научна защита на своите виждания за развитието на селските райони в България чрез предприемане на мерки за валоризиране на потенциалът им.

В заключението на дисертационния труд докторантът представя своето виждане за бъдещето на селските райони в България, което според нея изисква активното участие на земеделските производители, населението на селските райони като цяло, местните и централните

власти. В този контекст тя вменява отговорност на държавните институции да защитят националните приоритети като се възползват от предпоставките в потенциала на селските райони в България. Валоризирането на богатия икономически, социален, природен и културен потенциал на селските райони в Република България, според докторанта, представлява възможност за устойчиво развитие на тези райони, напълно кореспондиращо с визията на Европейския съюз.

Резултат на дисертационното изследване: потвърждаване на формулираната **основна** изследователска теза.

3. Описание на научните и научно-приложни приноси

Дисертационният труд представлява сериозно научно изследване на актуален и значим проблем. В него са идентифицирани основните характеристики, функционалните дисбаланси и потенциала за развитие на селските райони в Република България в контекста на членството и в Европейския съюз. Съдържанието на дисертационното изследване предоставя възможност отправените конкретни предложения за валоризиране потенциала на селските райони и предложените авторови идеи да се приложат на практика от политическите елити, специалисти в областта на управлението на селските райони, експерти от Министерския съвет, Министерство на земеделието, храните и горите, местната власт, неправителствения сектор и др.

Непосредствените резултати от самостоятелно осъщественото изследване дават основание да се открият следните научни и научно-приложни приноси:

- **Научни приноси**

- Предложена е **авторска дефиниция** на понятието „селски район“, която характеризира сравнително точно обхвата и спецификите на селските райони в Република България. Работното определение е формулирано в следствие от детайлен преглед на научна литература по темата, както и в резултат на извършено авторово изследване на конкретни макроикономически показатели за селските райони в Република България;
- Предложено е **авторово работно определение**, което характеризира развитието на селските райони като процес, чието протичане зависи както от редица константни фактори като: географско местоположение, климат, природни ресурси и др., така и от множество **интервенционни** такива. В предложеното работно определение устойчивостта при развитието на селските райони се детерминира от характеристики като: потенциал за съпротива, стабилност, степен на диверсификация, приемственост и продуктивност;
- Предложена е **авторова формулировка на нов принцип**, свързан с развитието на селските райони на местно ниво, условно наречен „Моделиране“. Принципът цели постигане на положителни резултати без загуба на ценни ресурси за планиране, тестване и оценка.

- **Практико-приложни приноси**

- Направено е предложение за прилагане на **териториално базиран интегриран подход** по отношение на политиката за развитие на селските райони. Идентифицирани са конкретни мерки: повишаване на местния административен капацитет (чрез активно сътрудничество и обмяна на опит); практическа реализация на процеса на децентрализация; въвеждане и реално функциониране на мерки за самоконтрол и вътрешна оценка на дейностите на местно ниво на основата на получени резултати и въвеждане прилагането на добри практики, доказали резултатност. Чрез прилагането на този подход, частично или цялостно следва да се постигне кохерентност и синергия на политиките в различните стопански и социални сфери, кумулирайки по-силно въздействие и по-висока добавена стойност;
- Направено е предложение за изработване и прилагане на **инвестиционна програма** за осигуряване на икономическа и социална стабилност на селските райони с **два основни приоритета:** инвестиции в инфраструктура и инвестиции в човешки капитал. По този начин ще се интервенира пряко върху основните проблемни области в селските райони: бързите темпове на обезлюдяване; застаряване на населението; ниските нива на заетост

и високата безработица; слабо развитата икономика; ниските доходи и недоразвитата техническа и социално-битова инфраструктура.

- Направено е предложение за прилагане на **алтернативни мерки за въздействие върху негативните демографски тенденции** в селските райони в Република България. Предложено е въвеждането на икономически стимули като: освобождаване от данък върху недвижимите имоти и такса за битови отпадъци при раждане на второ/трето дете, на родители с постоянен адрес в населено място от селски район; освобождаване от такса за детска градина; процентно намаление на лихвата по инвестиционни заеми за инвестиции в селски район; предоставяне на държавни терени за промишлено строителство в селски район и др.
- Направено е предложение за приоритетно **развитие на природния и културен туризъм и биоземеделие** в селските райони на страната. Идентифициран е ресурсен потенциал за развитието на различните видове туризъм (природен, екологичен, селски, ловен, риболовен, приключенски, фестивален и др.), кумулиращи по-висока брутна добавена стойност и способстващи за диверсифициране на икономиката на селските райони. За районите, които не разполагат с природни, културни и исторически забележителности е предложено приоритетно интервениране в сферата на биоземеделието.
- Направено е предложение за реализиране на **изменения и допълнения на националното законодателството**, пряко или косвено свързано с развитието на селските райони в Република България. Идентифицирана е необходимост от изменения и допълнения на конкретни нормативни актове, насочени към премахването на някои нормативни пречки, които възпрепятстват окрупняването на поземлените имоти и инвестициите в селските райони, утежняват планирането и управлението на територията, спъват развитието на процеса на сдружаване на местните власти и демотивират гражданското участие в процесите, касаещи развитието на селските райони.

4. Въздействие на дисертационния труд върху външната среда

По темата на дисертацията са направени три публикации в специализирани издания, което свидетелства, че редица от идеите и изводите формулирани в изследването са достъпни до професионална аудитория. Всички те отразяват конкретни аспекти на изследователската работа на докторанта и осигуряват необходимата публичност.

5. Оценка на автореферата

Представеният автореферат отразява коректно съдържанието на дисертационния труд. В него в синтезиран вид са изложени основни моменти от дисертацията: обща характеристика; съдържание и постройка на работата; научни приноси; публикации по въпросите на дисертационния труд.

6. Критични бележки, препоръки и въпроси

- Изследваните национални държави в дисертацията, въпреки че са сходни по устройство и ресурсен капитал, избират различни сфери на икономическия и социален живот на селските райони за насочване на европейските средства. Какви са основните разлики в подходите за валоризиране на потенциала за развитие на селските райони в Чехия, Словения, Унгария и България? Кои сфери приоритетно развиват избраните четири държави в своите селски райони? Какви са причините за това?

7. Заключение

Представеният дисертационен труд показва, че авторът притежава задълбочени знания в изследваната от него проблематика. Темата на дисертационния труд е актуална и значима в научен и практико-приложен аспект. Дисертацията е напълно завършено научно и практико-приложно изследване, което отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав, Правилника за неговото приложение, както и на вътрешната нормативна база на НБУ за присъждане на образователна и научна степен „доктор“. В своето изследване докторантът показва, че притежава възможности за провеждане на самостоятелно научно изследване и получаване на конкретни научни и научно-приложни резултати и приноси.

Всичко това ми дава основание да дам **положителна оценка на дисертационния труд** и да предложа на уважаемите членове на научното жури да вземат решение **за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Ваня Иванова Банкова** по научната специалност „Организация и управление извън сферата на материалното производство (публична администрация)“, в професионално направление 3.7. Администрация и управление.

София,
09 август, 2020 г.

Подпис:

/доц. д-р Кристиян Хаджиев/